

Creativiteit en de kunst van vragen stellen

Vragen stellen is een krachtig middel voor jonge kinderen om zich te oriënteren in de wereld. Zodra kinderen leren praten, stellen zij vragen om de wereld te leren kennen. Het is daarom eigenlijk opvallend dat kinderen beduidend minder vragen stellen zodra zij op basisschool komen. Sommige onderzoekers menen dat kinderen minder vragen omdat leerkrachten vrijwel alle vragen stellen in de klas (Dillon, 1988). Een andere mogelijke oorzaak is dat kinderen op de basisschool zich meer bewust worden van zichzelf en al snel doorhebben dat vragen stellen ook ongewenste aandacht kan oproepen bij leerkracht en medeleerlingen (Rop, 2002). Een derde oorzaak, die nog minder onderzocht is, zou kunnen zijn dat naarmate kinderen zich cognitief ontwikkelen, het moeilijker wordt om vragen te stellen die hen helpen zich nader te oriënteren in de wereld (Van der Meij, 1990). Voor peuters en kleuters, voor wie veel zaken in de wereld nog nieuw zijn, is het stellen van vragen eenvoudig, maar als de kennis van een kind toeneemt, hoe wordt het zich dan bewust van wat het nog niet weet? Het stellen van een vraag wordt dan een scheppende daad, die onderzoek vraagt naar verschillen tussen voorkennis en de fenomenen in zijn leef- en/of belevingswereld.

In een maatschappij waarin burgers geacht worden om levenslang te leren, is het van belang dat kinderen leren zelf vragen te stellen zodat zij leren om zelf hun leerproces in handen te nemen. Dat klinkt eenvoudiger dan het in de praktijk is. Het vraagt een andere benadering van het onderwijs dan klassikaal leerstofoverdragend lesgeven. Leerkrachten zullen zich bewust moeten worden van hun eigen vraaggedrag en ruimte leren bieden voor de vragen van de leerlingen. Om sociale remmingen te voorkomen is een klassencultuur nodig waarin alle vragen gewaardeerd worden als stappen richting nieuwe inzichten. Elke vraag heeft potentie voor leren, hoe knullig in eerste instantie ook geformuleerd. Maar effectief inzetten van vragen van leerlingen vraagt ook erkenning dat het stellen van vragen een kunst is, die creativiteit en oefening vereist.

Een van de mogelijke manieren om de creativiteit bij het stellen van vragen te stimuleren, is eerst collectief te brainstormen over leervragen, zonder meteen aandacht te schenken aan de antwoorden. Het samen bedenken, waarderen, inbrengen, kiezen en adopteren van leervragen geeft leerlingen de kans om met en van elkaar te leren welke kennis en inzichten nog niet bekend zijn en waar mogelijk interessante gebieden nader verkend kunnen worden. Deze techniek, die afgeleid is van de *Question Formulation Technique* van Rothstein en Santana (2011), is de afgelopen jaren met succes toegepast op een tweetal basisscholen in de regio Nijmegen. Hieronder worden beknopt de stappen toegelicht.

Stap 1 Vragenbrainstorm

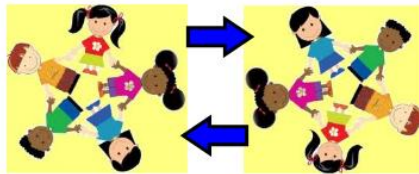
Leerlingen werken in groepjes (3-4 leerlingen). Leerlingen krijgen een prikkel die vragen oproept over een of meerdere kernconcept(en) van het gekozen onderwerp. Ze gaan vervolgens circa 10 minuten non-stop vragen stellen, antwoorden of reacties zijn niet toegestaan. Ze noteren zoveel mogelijk vragen.

Stap 2 Vragen waarden

Groepjes wisselen de vragen uit. Leerlingen gaan elkaars vragen waarden en geven suggesties om elkaars vragen te versterken. Criteria voor beoordeling zijn bijvoorbeeld:

- Is de vraag relevant voor het gekozen onderwerp?
- Is vraag onderzoekbaar binnen de beschikbare tijd, bronnen en mogelijkheden?
- Wat gaan we ervan leren?

Stap 3 Vragen inbrengen

Alle groepjes mogen vragen inbrengen voor de gezamenlijke vragenmuur (in dit geval gekoppeld aan de voorkennis over het onderwerp in de klassenmindmap).

Stap 4 Vragen selecteren

Uit de vele mogelijkheden wordt zo nodig een eerste keuze gemaakt voor nadere verkenning en onderzoek. Wat zijn nu vragen die wij als klas gezamenlijk van belang vinden? Welke vragen hebben de meeste prioriteit? Alle vragen die de leerlingen hier kiezen, worden zo tot vragen van de klas, waar ze collectief verantwoordelijk voor zijn.

Stap 5 Leervragen adopteren

De leerlingen mogen een vraag kiezen (individueel of in tweetallen) die zij het meest interessant vinden om voor de klas uit te zoeken. Dat kan hun eigen leervraag zijn, maar leerlingen mogen ook leervragen van anderen adopteren.

Door het stellen van leervragen met elkaar te oefenen, krijgen leerlingen de kans om voor zichzelf te verkennen: Wat weet ik al? Wat zou ik willen weten? Welke vraag zou daar dan bij horen? Leerkrachten kunnen dit proces bevorderen door zelf actief mee te doen en als rolmodel vragen te stellen waarop hij het antwoord ook (nog) niet weet. Zo wordt leren in de klas authentiek en dynamisch en leren kinderen fundamentele vaardigheden waar zij een leven lang plezier van zullen hebben.

Literatuur

- Dillon, J. T. (1988) The remedial status of student questioning. In: *Journal of Curriculum Studies*, 20, 197–210.
- Rop, C.J. (2002). The meaning of student inquiry questions: A teacher's beliefs and responses. *International Journal of Science Education*, 24(7), 717–736.
- Van der Meij, H. (1990). Question Asking: To Know That You Do Not Know Is Not Enough. *Journal Of Educational Psychology*, 82(3), 505.

Harry Stokhof,

docent Oriëntatie op Jezelf en de Wereld &

HAN-onderzoeker van het jaar 2014 vanuit het kenniscentrum Kwaliteit van Leren